

KIM KOELEWIJN &
PETER SCHOENAERTS

HANDLEIDING

PLEIN 16

WOORDENSCHATPAKKET VOOR ANDERSTALIGE JONGEREN

Boom

INHOUD

OVER PLEIN 16	2
INHOUD	2
OPBOUW	2
ONDERDELEN	3
1 VERHALEN	3
2 OPDRACHTEN	4
3 LIEDJES	10
4 TAALRIEDEL	12
5 UITSPRAAKOEFENINGEN	12
6 QUIZZEN	14
7 INTERVIEWS	14
AAN DE SLAG: DIDACTISCHE TIPS	15
WOORDENSCHAT	15
COMMUNICATIE	18
TOT SLOT: IDEEEN VOOR IN DE LES	20
BRONNEN	23

OVER PLEIN 16

INHOUD

Plein 16 is een woordenschatpakket voor jongeren van 12 tot en met 16 jaar die Nederlands leren, zowel binnen als buiten het Nederlandse taalgebied. De focus ligt op **woordenschatverwerving** en **mondelijke communicatie** (spreken en luisteren), minder op grammatica, schrijven of spelling. Een goede woordenschatbeheersing is immers cruciaal voor de ontwikkeling van een goede taalvaardigheid. Je hebt woorden nodig, en kennis over hun betekenis en gebruik, om je gedachten en ideeën te kunnen overbrengen. Ook voor het begrijpen van taal is een goede woordenschat onmisbaar. We werken in dit taalpakket met leuke verhalen, liedjes, taalriedels en spelletjes, en minder met traditioneel schoolse lesmateriaal. Door het gevarieerde aanbod kun je de lessen afwisselend maken, waardoor de leerlingen gemotiveerd blijven. Plein 16 is mede gebaseerd op input van OKAN- en ISK-docenten die zij in het beginstadium met ons deelden middels een enquête en reacties op het eerste thema van het boek. Wij hebben zoveel mogelijk rekening gehouden met hun suggesties wat thematiek, woordenschat en aanpak betreft.

Plein 16 is geen op zichzelf staande lesmethode, maar kan gebruikt worden naast elke andere leergang om woordenschat uit te breiden en leerlingen te motiveren.

OPBOUW

1 Leerlingenboek

De basis van *Plein 16* is het leerlingenboek, dat is opgedeeld in **10 thema's**. In dit boek staan:

- de teksten van de verhalen, liedjes en taalriedels;
- woordenlijsten met woorden en taalhandelingen uit de teksten;
- verwerkingsopdrachten in de vorm van invuloefeningen;
- uitspraakoefeningen.

2 Website

Behalve deze handleiding vind je op de website:

- de antwoorden van de oefeningen uit het leerlingenboek;
- woordenlijsten;
- een quiz bij elk thema (audio + werkbladen);
- de audio van de teksten uit het leerlingenboek;
- de liedjes;
- audio van echte interviews met tieners + werkbladen;
- audio bij de taalriedels;
- audio bij de uitspraakoefeningen;
- extra materiaal zoals bordspellen.

ONDERDELEN

1 VERHALEN

Vrienden

Plein 16 is het adres van restaurant Het Plein, waar een groep vrienden vaak bij elkaar komt. De vrienden zijn de rode draad in de verhalen. Esma komt uit Syrië, Tess uit Nederland, Kaya komt uit België (en heeft een Turkse moeder) en Marek komt uit Polen. Ze komen uit verschillende werelden, maar hebben toch veel gemeen. Behalve met de vier vrienden maken de leerlingen kennis met hun familie en met klanten van het restaurant.

Rollenspel

Aan het begin van ieder verhaal staat een kort inleidend tekstje. Daarna volgen dialogen. Het is belangrijk om leerlingen zo snel mogelijk zo veel mogelijk te laten oefenen met het spreken van Nederlands. De verhalen zijn een leuke manier om daarmee aan de slag te gaan. Je kunt samen met de leerlingen de verhalen opvoeren. Bovenaan het verhaal staat vermeld wie erin voorkomen. Zo is gemakkelijk te zien hoeveel rollen er te verdelen zijn wanneer je het verhaal met de leerlingen wilt opvoeren. Verdeel de rollen en speel samen de verhalen na. Elke rol kan natuurlijk door meerdere leerlingen gespeeld worden die elkaar afwisselen. Of je laat de klas in groepjes spelen met elkaar, zodat iedereen bezig is.

Betekenis

Voordat je met elkaar het verhaal opvoert moeten de leerlingen natuurlijk begrijpen waar het over gaat. De begeleiding van de leerlingen zal, zeker in het begin, veel tijd kosten. We raden daarom aan het verhaal in stukken te behandelen. Na elk verhaal is een woordenlijst en een lijstje taalhandelingen uit het verhaal opgenomen. Kijk [hier](#) hoe je nieuwe woorden kunt aanleren. Taalhandelingen kun je oefenen door rollenspelen op te voeren. Er komen ook veel taalhandelingen voor in de [taalriedels](#).

Uitspraak

Spreek elke zin duidelijk uit en laat de groep je daarna nazeggen. Sta stil bij woorden die lastig zijn en laat horen en zien hoe je die woorden uitspreekt. Wat doet je mond wanneer je de 'ui' uitspreekt? Horen en zien de leerlingen het verschil tussen de 'm' en de 'n'? Wat gebeurt er in je mond als je de klanken maakt? Het is handig om een handspiegel te hebben, zodat de leerlingen hun eigen mond kunnen zien wanneer ze moeite hebben met de uitspraak van bepaalde klanken. Verderop in dit document vind je meer informatie over [uitspraak](#).

Emoties en intonatie

Moedig de leerlingen aan om de rol echt te spelen. Als je vraagt of iemand pijn heeft, klink dan ook bezorgd. Als je binnenkomt en je vrienden groet, doe dat dan op een vrolijke manier. Het maakt de oefening niet alleen leuker, maar heeft ook een ander doel. Door te spelen met emoties en intonatie help je de leerlingen niet alleen te ontdekken hoe ze op een natuurlijke manier moeten spreken, het zorgt ook voor plezier, wat de intrinsieke motivatie ten goede komt.

Neem het op

Iedere smartphone heeft tegenwoordig een app waarmee je audio kunt opnemen. Neem eens een dialoog op en luister er vervolgens naar met de leerlingen. Licht altijd eerst uit wat er goed ging. Geef veel complimenten. Bespreek daarna wat er beter kan.

2 OPDRACHTEN

Na elke tekst staat er een aantal opdrachten. Dit zijn receptieve, reproductieve en productieve oefeningen.

Receptief

Receptieve oefeningen zijn het eenvoudigst, omdat leerlingen niet zelf actief taal hoeven te produceren. Door receptieve vragen te stellen kun je erachter komen of een leerling iets heeft begrepen.

Receptieve vragen:

- Waar is het raam? Wijs maar aan.
- Ga staan als je krullen hebt.
- Is dit een boek?
- Kun je gaan zitten? Ga maar zitten.

4 Kies het goede antwoord

1 Hallo Kaya, hoe oud ben je?

- a Ik spreek Turks en Nederlands.
- b Ik ben vijftien jaar.
- c Ik heb een broer.

2 Dag Marek, Waar ben je geboren?

- a Ik kom uit België.
- b Ik ben vijftien.
- c In Polen.

3 Hoi Esma, wat is jouw bijnaam?

- a Mijn naam is Esma.
- b Mijn vrienden noemen me Essie.
- c Mijn broer heet Armen.

4 Hallo Tess, heb je broers of zussen?

- a Ik heb een zus.
- b Mijn zus heet Robin.
- c Mijn zus is dertien jaar.

5 Dag Esra. Welke taal spreek jij?

- a Ik spreek Turks en Nederlands.
- b Uit Turkije.
- c Mijn man heet Servaas.

6 Hoi Servaas. Wat is jouw achternaam?

- a Ik ben de man van Esra.
- b Jacobs.
- c Servaas.

7 Hallo Essie. Wat doe je graag?

- a Ik hou van mijn broer.
- b Ik hou van spelletjes doen.
- c Ik heb een broer.

Plein 16 p. 15 opdracht 4

26 Heb je het begrepen?

	ja	nee
1 Zijn de ouders van Kaya in de keuken?	☐	☐
2 Heeft Marek een neef?	☐	☐
3 Heet zijn neef Eryk?	☐	☐
4 Is Szymon negentien jaar?	☐	☐
5 Spreekt hij veel Nederlands?	☐	☐
6 Woont hij hier al lang?	☐	☐
7 Is Esra de vader van Kaya?	☐	☐
8 Is Bunny de bijnaam van Kaya?	☐	☐

Plein 16 p. 26 opdracht 26

TIP: BEWEGEN

Receptief

Receptieve vragen lenen zich goed voor beweging in de klas, wat voor afwisseling zorgt:

Vragen over de verhalen:

Heeft Kaya een broer? (ja of nee)

Essie is vijftien jaar. (waar of niet waar)

De leerlingen antwoorden door iets te doen, bijvoorbeeld:

Nee is zitten, ja is staan.

Waar is duim omhoog, niet waar is duim omlaag.

Nee is gaan staan bij het rode blad dat in het lokaal hangt, ja is gaan staan bij het groene.

Vragen over de leerlingen zelf:

'Wie heeft bruin haar? Ga staan.'

'Ga zitten als je een meisje bent.'

'Steek je hand op als je ouder bent dan 14.'

'Raak je tenen aan.'

'Als je iets roods draagt, ga je bij het raam staan.'

'Gooi de bal naar iemand met zwart haar.'

Vragen over de omgeving:

'Wijs de deur aan.'

'Ik noem wat dingen op. Als ze in dit lokaal zijn, steek je je hand op.'

'Plak een post-it op dingen die 'het' als lidwoord hebben.'

Vraag de leerlingen om een handeling te verrichten:

'Ga op één been staan.'

'Doe je ogen dicht.'

'Doe net alsof je moe bent.'

'Leg de gum naast de pen.'

Je leest een paar woorden voor:

'Ga staan als je de 'd' van deur hoort.'

Je leest een aantal zinnen voor:

'Ga staan als je het woord 'en' hoort.'

Je zet een liedje op:

'Steek je hand op als je het woord 'ik' hoort.'

Reproductief

Bij reproductieve opdrachten herhalen leerlingen een voorbeeld of veranderen ze een aangeboden uiting slechts minimaal.

Reproductieve vragen:

- Mijn naam is Yoshio. Wat is jouw naam?
- Maak het rijtje af: 'Ik heb een vraag, jij hebt een vraag, hij ...'

26 Volg het voorbeeld: als ..., dan

1 ik Als ik geld heb, dan koop ik een jas.

2 jij Als jij geld hebt, dan koop je een bril.

3 wij Als wij _____
dan _____

4 jullie Als _____
dan _____

5 Kaya Als _____
dan _____

6 mijn ouders Als _____
dan _____

Plein 16 p. 158 opdracht 26

17 Vul in

- 1 Ik steek mijn vinger op.
- 2 Jij steekt _____ vinger op.
- 3 Hij steekt _____ vinger op.
- 4 Zij steekt _____ vinger op.
- 5 Wij steken _____ vinger op.
- 6 Jullie steken _____ vinger op.
- 7 Zij steken _____ vinger op.

Plein 16 p. 74 opdracht 17

TIPS:

Laat het zien

Laat iedereen net doen of ze drinken. Wijs naar iedereen en naar jezelf en zeg: 'Wij drinken'. Wijs naar jezelf: 'Ik drink'. Wijs een jongen aan: 'Hij drinkt'. Een meisje: 'Zij drinkt.'

Jullie en jij kun je illustreren door naast een leerling te gaan zitten of staan, iets van de rest vandaan. Je wijst naar de anderen en zegt tegen die leerling: 'Zij drinken.' Je wijst naar de anderen en zegt tegen hen: 'Jullie drinken.' Geef de leerlingen soms ook een beurt om deze oefening te doen.

Gooi een balletje

Je kunt de beurt doorgeven door met een balletje te gooien. Dit kan in een vaste volgorde, zodat de leerlingen weten wanneer ze aan de beurt zijn, of juist niet, zodat iedereen steeds alert moet blijven.

docent: 'Ik heet Sara, hoe heet jij?' (gooit de bal naar leerling A)

leerling A: 'Ik heet Aziz, hoe heet jij?' (gooit de bal naar leerling B, etc.)

Speel toneel

Als je wilt oefenen hoe je iemand begroet of afscheid neemt, laat dan de leerlingen ook echt de klas in komen of naar de gang gaan. Oefen je wat je zegt als je iets aanbiedt of aanneemt? Laat ze elkaar ook daadwerkelijk iets geven. Het maakt de opdracht niet alleen leuker, maar het zorgt er ook voor dat ze de taalhandelingen beter onthouden, omdat taal gekoppeld wordt aan een handeling.

Productief

Bij productieve opdrachten moeten leerlingen zelf actief taal produceren. Deze opdrachten zijn het moeilijkst.

Productieve vragen:

- Wat is Essie aan het doen?
- Wat zie je in het restaurant?
- Wat zegt Servaas tegen Marek?
- Waarom zeurt Kaya?

7 Jouw vrienden

Kies twee vrienden. Maak woordspinnen op een los blad, met hun naam in het midden. Wat weet je over hen? Zitten ze in jouw klas? Dan kun je vragen stellen.

Wat doe je met je vrienden? Hoe zeg je dat in het Nederlands? Vraag het aan de leerkracht en aan elkaar. Kun je uitbeelden wat je bedoelt?

Plein 16 p. 16 opdracht 7

12 Wat zie je?

Dit is een foto van **een terras op een plein**.
Wat zie je? Wat doen de mensen? Schrijf op.

Plein 16 p. 18 opdracht 12

Moedertaal

In een aantal opdrachten wordt er gevraagd naar de moedertaal van de leerlingen. Hieronder zie je twee voorbeelden.

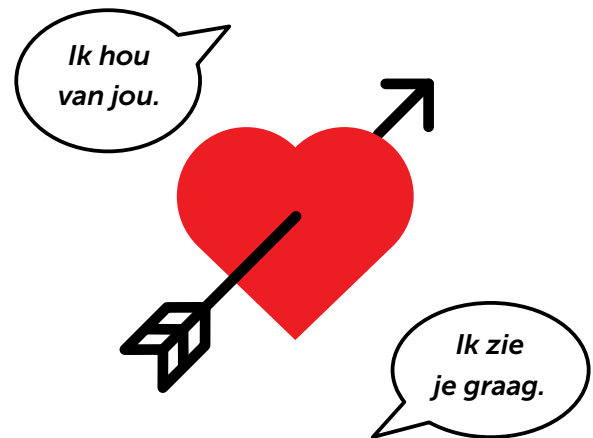
27 Jouw taal

Hoe heten deze **kamers** in jouw **moedertaal**? Zet de vertaling erachter. In het Nederlands is de kamer waar je **bed** staat **de slaapkamer**: slaap (slapen + kamer). In het Engels is het **the bedroom**: bed + kamer. Hoe is dat in jouw taal?

de slaapkamer _____
de badkamer _____
de keuken _____
de woonkamer _____
de logeerkamer _____

Plein 16 p. 54 opdracht 27

15 Jouw moedertaal

Hoe zeg je: 'Ik hou van jou' in jouw moedertaal?

_____

Plein 16 p. 253 opdracht 15

Door aandacht te besteden aan de moedertaal van de leerlingen laat je zien dat alle talen en culturen in de klas worden gerespecteerd. Bovendien draagt het bij aan het zelfvertrouwen van de leerlingen: je draagt als docent de boodschap uit dat de vaardigheden die de leerlingen hebben in hun moedertaal waardevol zijn.

TIPS:

Let op: vorm en inhoud

Leerlingen zullen aanvankelijk veel fouten maken wanneer ze zelf zinnen formuleren. Dat is te verwachten en helemaal niet erg. Het doel van communiceren is dat je informatie overbrengt. Wanneer je aanvankelijk te veel nadruk legt op wat er fout gaat (de vorm), en minder op de inhoud (wat een leerling wil overbrengen) kan dat leerlingen ontmoedigen om Nederlands te spreken. Maar je moet natuurlijk wel fouten verbeteren, zodat er geen slechte gewoontes ontstaan. Maak dus duidelijk dat je de leerling hebt begrepen door hem of haar te complimenteren, maar geef ook het goede voorbeeld.

leerling: 'Kaya zeurt want wil weten geheim.'

wel:

leerkracht: 'Heel goed! Dat klopt: Kaya zeurt, want hij wil het geheim weten.'

niet:

leerkracht: 'Nee, zo zeg je dat niet. Het is: Kaya zeurt want hij wil het geheim weten.'

Je vindt [hier](#) meer informatie over communicatie.

Draai de rollen om

Jij bent er om de leerlingen Nederlands te leren, en uiteraard is jouw Nederlands beter dan dat van hen. Maar zij beheersen soms talen waar jij weer niets van begrijpt. Vraag eens hoe je iets in hun moedertaal zegt en laat hen je uitspraak verbeteren. Zo herinner je hen eraan dat ze nu misschien moeite hebben met het Nederlands, maar dat ze wel heel goed zijn in een andere taal. Waar jij als docent misschien weer weinig van terechtbrengt.

3 LIEDJES

Niemand maakt graag fouten, en als je iets verkeerd zegt, of niet op de juiste manier, dan is het extra vervelend omdat de anderen dat horen. Dat maakt het leren spreken van een nieuwe taal voor veel mensen best eng. Maar het is juist erg belangrijk om zoveel mogelijk te spreken in de klas. Liedjes kunnen daarbij helpen. Er is veel onderzoek gedaan naar het effect van het gebruik van muziek in taalonderwijs. Daaruit komt naar voren dat muziek gevoelens als onzekerheid en ontevredenheid met het eigen onvermogen om zich correct in de vreemde taal te kunnen uitdrukken verlaagt. Ook bieden muziek en liedjes – een vorm van poëzie – authentieke teksten in een toegankelijke vorm aan, wat de motivatie van de leerlingen verhoogt. Daarnaast helpt muziek bij het inslijpen en onthouden van tekststructuren, waardoor het aanzienlijk bijdraagt tot het grammatica-onderwijs. Vaak treedt in liedjes herhaling op, zodat zinspatronen makkelijker worden onthouden. Ten slotte ondersteunen liedjes de fonetische kant van het taalleren. Kortom: het gebruik van liedjes in het NT2- en NVT-onderwijs helpt om de zinsstructuur van het Nederlands makkelijker te onthouden, biedt ondersteuning in het uitspraakonderwijs en werkt motivatieverhogend.

Er zijn 21 verschillende liedjes opgenomen voor Plein 16. Van 10 liedjes bestaat er een Nederlandse én Vlaamse versie, de rest van de liedjes zijn door een Vlaamse of Nederlandse stem ingezongen, of door beide. De liedjes zijn er om naar te luisteren en om mee te zingen. Daarnaast kun je er ook opdrachten aan koppelen. Er staan er een aantal in het boek. Op de volgende pagina zie je een voorbeeld.

Daarnaast kun je de volgende spelletjes doen:

- Geef van tevoren een klank of woord. Laat het lied horen. Wanneer ze het woord horen, steken de leerlingen hun vinger op. Variatie: geef leerlingen ieder hun eigen klank of woord.
- Geef de leerlingen een blaadje papier met een aantal woorden erop. De woorden komen in het lied voor, op één na. Zet het lied op. Weten de leerlingen na afloop welk woord er niet op het blad thuishoort?
- Zing het lied samen, maar doe dat met een bepaalde emotie. Zing het eerste couplet bijvoorbeeld boos, het tweede couplet verdrietig en het refrein blij.
- Zet een lied in het midden of aan het einde van een zin stop en vraag de leerlingen de volgende zin of het volgende woord te zingen, te zeggen of op te schrijven. Variatie: speel stoelendans. Degene die het eerst op de stoel zit mag alleen blijven zitten als hij of zij de zin kan afmaken.

JE NAAM

*Ik ben je naam vergeten
Maar ik weet nog wat je verder zei
Ik weet hoe oud je bent
Ik weet waar je vandaan komt
Je hebt een zus
En je woont net achter mij*

*Ik ben verlegen.
Maar toch zie jij me staan.
Niets ben ik vergeten:
Je stem, je glimlach
Alleen je naam
Alleen je naam*

*Hoe heet jij?
Wat is je naam?
Hoe heet jij?
Wat is je naam?*

*Ik ben je naam vergeten
Maar ik weet nog wat je verder zei
Ik weet waar je geboren bent
Hoelang je hier nu woont
Je hebt twee broers
En je woont heel dicht bij mij*

*Ik ben verlegen.
Maar toch zie jij me staan.
Niets ben ik vergeten:
Je stem, je glimlach
Alleen je naam
Alleen je naam*

*Hoe heet jij?
Wat is je naam?
Hoe heet jij?
Wat is je naam?*

*Ik durf het niet te vragen
Ik durf het niet te vragen
Ik durf het niet te vragen, nee*

50 Bedenk een vraag

Er zijn veel dingen die de zangeres van het liedje op pagina 35 weet. Maar als je die dingen nog niet weet, hoe vraag je er dan naar? Schrijf de vraag erachter.

1 Ik weet hoe oud je bent.

Hoe oud ben je?

2 Ik weet waar je vandaan komt.

3 Je hebt een zus.

4 En je woont net achter mij.

5 Ik weet waar je geboren bent.

6 Ik weet hoe lang je hier nu woont.

7 Je hebt een broer.

4 TAALRIEDEL

In *Plein 16* zijn 30 taalriedels opgenomen. De teksten staan in het boek, de audio staat op de website. Taalriedels zijn korte dialoogjes die zo geschreven zijn dat ze in een bepaald ritme passen. Door ernaar te luisteren en ze na te zeggen raken ze geautomatiseerd, zodat leerlingen leren reageren als in een reflex. Met taalriedels oefenen de leerlingen uitspraak en woordenschat, en krijgen ze inzicht in zinsstructuur.

Voordat je met de leerlingen de taalriedels gaat uitvoeren, bekijk of beluister je samen eerst de tekst. Begrijpen ze wat er staat of wat er gezegd wordt? Kunnen ze zelf de woorden uitspreken? Met welke klanken hebben ze moeite? Leg uit waar de accenten liggen. De taalriedels zijn opgenomen met Nederlandse en Vlaamse stemmen.

A	B
Ik <u>heet</u> Margriet.	Mijn <u>naam</u> is Ben.
Ik <u>woon</u> in Gent.	Daar <u>woon</u> ik ook.
Woon <u>jij</u> daar lang?	Ik <u>woon</u> daar net.
En <u>spreek</u> jij Turks?	Nee, <u>ik</u> spreek Spaans.
Een <u>mooie</u> taal.	Dat <u>vind</u> ik ook.

Laat de taalriedel horen. Na elke zin is er ruimte voor herhaling. Hoe je vervolgens te werk gaat hangt af van je voorkeur. Je kunt de leerlingen eerst in tweetallen laten oefenen, je kunt de klas in tweeën opsplitsen en de ene helft A laten zijn de andere helft B, je kunt als docent A zijn, de rest van de klas B, etc.

5 UITSPRAAKOEFENINGEN

Een voorwaarde om iemand te kunnen begrijpen, is dat je kunt verstaan wat hij zegt. In hoeverre je iemand verstaat, hangt onder andere af van hoe goed je in staat bent om onderscheid te maken tussen de verschillende klanken die het Nederlands kent. In het Nederlands zijn er klanken die niet voorkomen in andere talen. Zo zijn voor veel anderstaligen de tweeklanken (diftongen) in woorden als *huis* en *mei* nieuwe klanken. Verder is het verschil tussen bijvoorbeeld de klinker in *been* en de klinker in *ben* voor velen moeilijk te horen, omdat het verschil in de eigen taal niet bestaat.

Leerlingen moeten in de eerste plaats getraind worden in het herkennen van de verschillende klanken die we in het Nederlands hebben. Als ze de verschillende klanken kunnen onderscheiden, kunnen ze verder met reproductieve en productieve oefeningen: het nazeggen en vervolgens zelf uitspreken van klanken in woorden.

In het boek van *Plein 16* staan 36 uitspraak oefeningen. Bij deze oefeningen luisteren de leerlingen eerst naar een aantal woorden en moeten ze bepalen bij welke klank ze horen. Je kunt de audio afspelen die op de website staat, of de woorden zelf voorlezen. De woorden vind je in het document van de antwoordsleutel op de website.

UITSPRAAK 7

De **neef** heeft **les**.

[ɛ]
de **les**

[e]
de **neef**

Plein 16 p. 70 UITSPRAAK 7

11 Luisteren

Luister naar de woorden. Klinken ze als *les* [ɛ] of als *neef* [e]? Zet een kruisje op de juiste plek.

	les	neef
1	☐	☐
2	☐	☐
3	☐	☐
4	☐	☐
5	☐	☐
6	☐	☐
7	☐	☐
8	☐	☐
9	☐	☐
10	☐	☐

Plein 16 p. 70 opdracht 11

Hierboven zie je een voorbeeld van een opdracht zoals hij in het boek staat. Hieronder staan de woorden waar de leerlingen naar luisteren:

been
steen
heeft
bessen
step
streep
deken
tellen
den
lenzen

De uitspraak oefeningen in het boek richten zich in eerste instantie op het auditief onderscheiden (discriminatie) van verschillende klanken. Daarnaast moeten de leerlingen natuurlijk ook zelf oefenen met uitspraak. Maar vergeet niet dat iemand een klank pas kan maken, als hij hem ook kan onderscheiden: als een leerling het verschil niet hoort tussen de *ou* en de *ui*, dan zal het heel moeilijk zijn om het woord *tuin* goed uit te spreken. Bij het oefenen van het spreken is het volgende van belang: laten horen, laten zien, laten doen en feedback geven: zeg het woord, laat zien wat je mond doet als je het woord zegt, laat het ze nazeggen en geef feedback. Moedig vooral aan om jou en andere Nederlandstaligen te imiteren.

6 QUIZZEN

Omdat *Plein 16* wereldwijd in verschillende onderwijssituaties gebruikt zal worden, hebben we geen traditionele toetsen gemaakt, maar sluiten we elk thema af met een quiz. De vragen van de quiz kunnen door de docent worden voorgelezen, maar zijn ook opgenomen met Nederlandse en Vlaamse stemmen. De werkbladen waarop de leerlingen de antwoorden kunnen invullen staan op de website.

Een greep uit de opdrachten:

Wat hoor je?

Je hoort een geluid. Wat hoor je? Zet een kruisje.

Waar of niet waar?

Je hoort steeds een zin. Is de zin waar of niet waar?

Wat is er weg?

Ik lees een paar zinnen voor. Er ontbreekt steeds een woord. Je hoort dan een belletje. Welk woord is er weg? Zet er een streep onder.

Uitspraak: sport of woord?

Je hoort een aantal woorden. Hoor je de [ɔr] van sport of de [or] van woord? Zet een kruisje.

Bedenk dat *Plein 16* vooral dient om woordenschat uit te breiden en leerlingen te motiveren. Wie echt taalkennis wil gaan toetsen doet er goed aan vooral te focussen op communicatie, bijvoorbeeld: kan de leerling zich uitdrukken en redden in een bepaalde situatie, gebruikmakend van woordenschat die we geleerd hebben?

7 INTERVIEWS

Voor elk thema zijn er 3 jongeren geïnterviewd over onderwerpen die bij dat thema passen. Zowel de audio als de werkbladen zijn op de website opgenomen. De leerlingen luisteren naar de jongeren die iets over zichzelf vertellen. Hierover kunnen ze een aantal vragen beantwoorden die op de werkbladen staan. Als docent kun je natuurlijk nog meer vragen maken. Ook kun je de leerlingen helpen om zelf vragen te bedenken en iemand te gaan interviewen, zoals een andere leerling, een docent, etc.

AAN DE SLAG: DIDACTISCHE TIPS

WOORDENSCHAT

In *Plein 16* staat woordenschat centraal: er worden ongeveer 1300 woorden aangeboden. Deze woorden staan in het boek in lijstjes onder de teksten. In *Plein 16* staan veel oefeningen waar de docent en de leerlingen samen woorden bedenken die belangrijk zijn. Zo pikken de leerlingen naast de woorden die *Plein 16* expliciet aanreikt, en de woorden die incidenteel worden aangeleerd, ook nog woorden op die ze samen met de docent aan hun woordenlijst toevoegen. Dat kunnen bijvoorbeeld woorden zijn die op hun school of in hun situatie van belang zijn.

26 Jouw kamer

Wat staat er in jouw kamer? Help elkaar en zet de woorden in een woordspin.

Plein 16 p. 54 opdracht 26

In de praktijk volgt men bij het aanleren van nieuwe woorden vier stappen: voorbereken, semantiseren, consolideren en controleren.

1 Voorbereken

Vorbereken is de introductie. Je roept een context op, de leerlingen worden betrokken gemaakt, je maakt ze alert en nieuwsgierig, en een deel van de eventueel reeds gekende woordenschat in hun hoofd wordt geactiveerd. Daar zullen we nieuwe woorden bij aanhaken. Hoe pak je dat aan? Je kunt iets spannends vertellen, verwijzen naar een gebeurtenis of een foto laten zien.

2 Semantiseren

Semantiseren is betekenis geven aan de geselecteerde woorden. Dat kan vluchtig gebeuren, zodat duidelijk is waar een woord naar verwijst (plaatje van een kikker: 'Dit is een kikker.'). Maar het kan ook robuust en diepgaand, zodat de woord- en diepere betekenis aan bod komt (Een kikker is groen, leeft in het water en op het land, kan springen en kwaken, ...). Op die manier wordt de woordenschat uitgebreid en wordt tegelijkertijd de kennis over de wereld opgebouwd. Hoe pak je dit aan? Via de drie zogenaamde *uitjes*: uitbreiden, uitleggen en uitbeelden. Die komen tijdens de semantisering allemaal aan bod; er is geen vaste volgorde.

- Uitbreiden: hierbij worden meerdere woorden bij elkaar aangeboden in een logische betekenisstructuur (voorbeelden: bij opa hoort oma, bij warm hoort koud).
- Uitleggen: dit is het geven van een korte betekenisomschrijving (voorbeeld: tante is de zus van je vader of moeder).
- Uitbeelden: maak de betekenis visueel, dat kan met een foto, plaatje, tekening, of door iets voor te doen (voorbeelden: zingen, dansen, huilen).

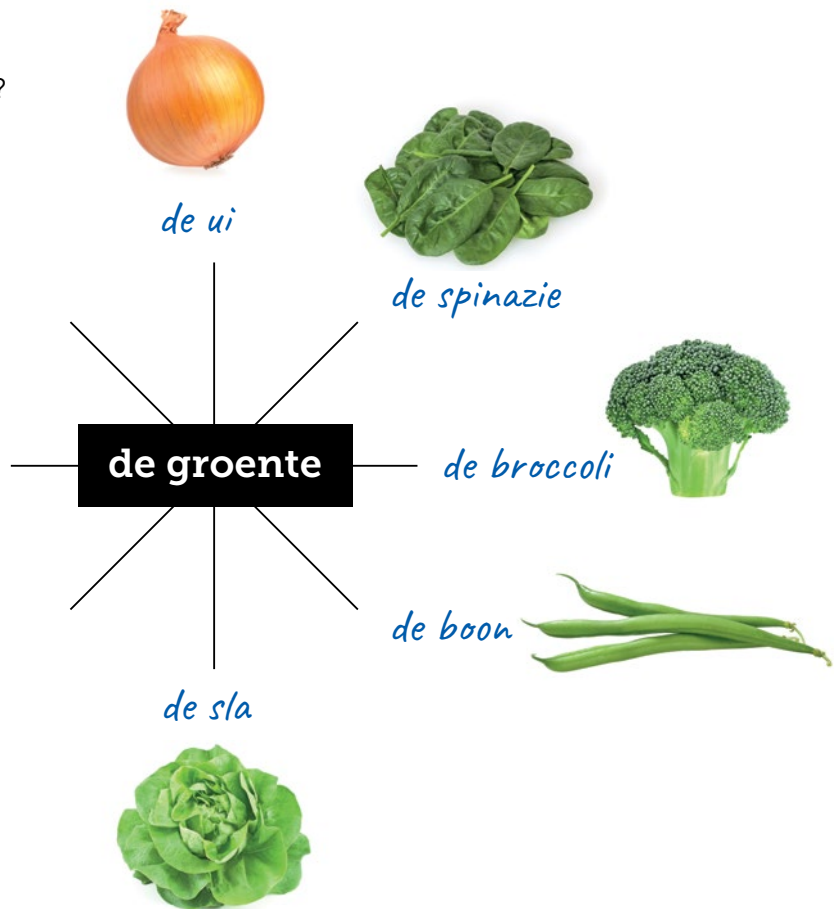
Hierna volgt nog een vierde uitje: uitproberen.

- Uitproberen: dit zijn interactieve activiteiten en de actieve verwerking door de leerlingen.

Geschikte instrumenten om betekenisrelaties zichtbaar te maken en woorden beter te onthouden, zijn de zogenaamde woordspin, de woordtrap, de kast, en de parachute.

25 Woordspin: de groente

Welke groenten ken je allemaal?
Schrijf ze erbij.

voorbeeld woordspin: Plein 16 p. 106 opdracht 25

vragen en zeggen hoe het gaat

Hoe gaat het?

Hoe gaat het met je?

Hoe gaat het met jullie?

Hoe gaat het met u?

Het gaat ...

Met mij gaat het ...

Met ons gaat het ...

Met mij/ons gaat het ...

slecht

niet zo goed

het gaat wel

goed

heel goed/prima/uitstekend/

super/fantastisch

Bijvoorbeeld:

Met mij gaat het **slecht**.

Het gaat niet zo **goed**.

Het **gaat wel**.

Met ons gaat het **goed**.

Het gaat **super**.

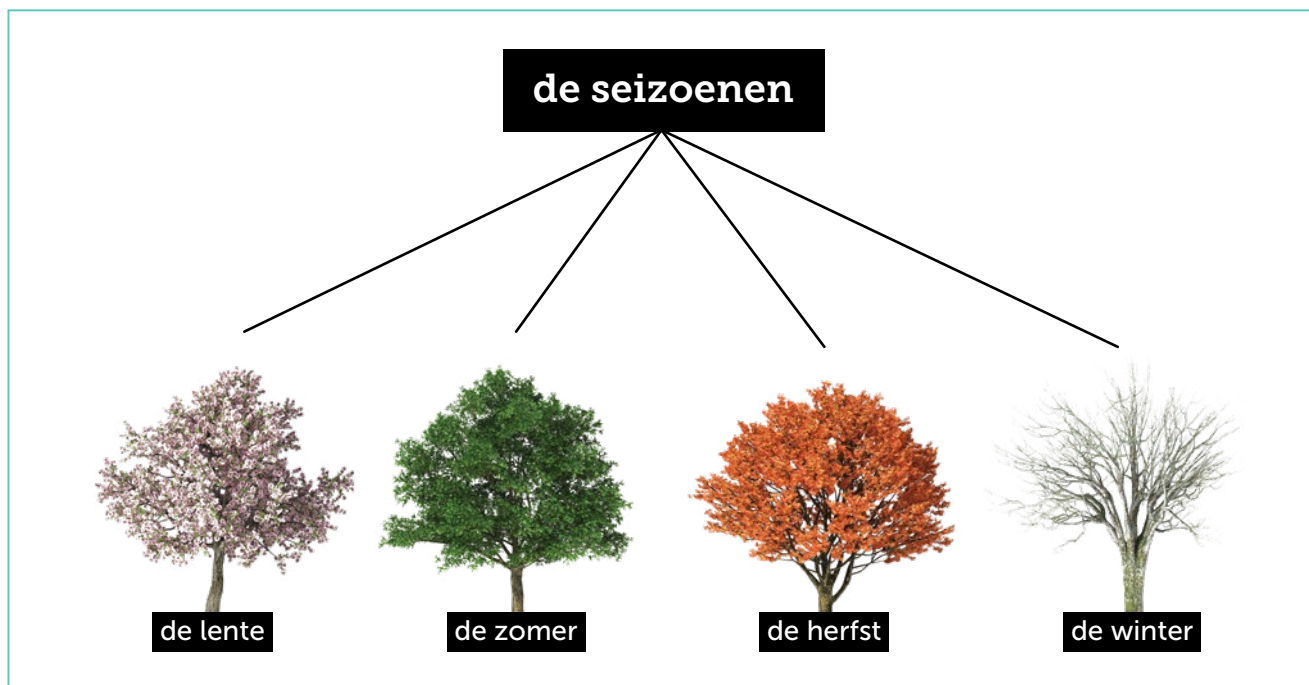
voorbeeld trap: Plein 16 p. 31 belangrijke zinnen: 'Hoe gaat het?'

9 Zet in de goede kolom

de man - de jongen - de zus - de vriendin - de broer - de vrouw - het meisje - de zoon -
de moeder - de dochter - de vriend - de vader

voorbeeld kast *Plein 16* p. 17 opdracht 9

voorbeeld parachute

3 Consolideren

Om de aangeboden woorden te consolideren moeten ze veelvuldig worden herhaald, op een gevarieerde manier, zodat de leerlingen enthousiast worden (en blijven). Een nieuw woord onthoud je pas echt als je het gemiddeld zo'n zeven keer bent tegengekomen. Belangrijk bij het consolideren is dat de nieuwe woorden zichtbaar aanwezig zijn, bijvoorbeeld via een woordmuur of schoolbord (anders ben je al aan het toetsen). Via afkijken op de woordmuur raken woorden, betekenissen en betekenisrelaties ingeslepen.

4 Controleren

Ten slotte zal je de kennis van nieuwe woorden willen controleren. Belangrijk is de vraag: wat wil je precies toetsen? Gaat het om het kennen van de woordvorm, of van het achterliggende concept? Moeten de leerlingen het woord passief kennen (alleen begrijpen) of actief (zelf kunnen gebruiken)? Is alleen oppervlakkige of ook diepe woordkennis vereist? Er zijn namelijk verschillende niveaus van woordkennis. Het is dus niet zo dat een woord pas verworven is als een leerling het direct kan oplepelen: *Gisteren hebben we het gehad over de zus van je vader of moeder. Hoe noemen we die?* Een woord of definitie van een woord kunnen geven is een eindstadium! Veel woorden hoeven om te beginnen eerst alleen maar passief en in een bepaalde context gekend te worden.

COMMUNICATIE

Tijdens een Nederlandse les is het hard werken voor zowel de leerkracht als de leerlingen. Want wat de leerkracht probeert bij te brengen, en de leerlingen onder de knie proberen te krijgen, is het met elkaar communiceren, wat natuurlijk geen eenvoudige taak is. Soms merk je als docent dat als je de betekenis van iets wilt uitleggen, je daar weer meer woorden voor moet gebruiken die nieuw zijn. En naast het communiceren over de leerstof zijn er daaromheen natuurlijk ook zaken waarvoor communicatie nodig is (iemand moet naar het toilet, een jas is kwijt, etc.). Dit maakt het taalonderwijs extra uitdagend. Maar bedenk: de tijd die je met de leerlingen hebt, zit boordevol mogelijkheden om kennis uit te breiden en taal te oefenen, juist omdat alles om communicatie draait. Het is dan wel belangrijk dat je zowel het taalaanbod als de interactie aan het niveau van de leerlingen aanpast. Hieronder volgt een aantal tips.

1 Taalaanbod

Correct Nederlands

Spreek altijd correct Nederlands. Dus niet: 'Jij pen hebben?', maar: 'Wil je een pen?' Docenten zijn het voorbeeld: als jij gebrekkig Nederlands spreekt, bestaat de kans dat leerlingen dat taalgebruik overnemen.

Snelheid

Pas je **spreeksnelheid** aan. Spreek (zeker in het begin) langzamer door minimaal te pauzeren tussen de woorden, door beter te articuleren en woorden vollediger uit te spreken.

Eenvoudig

Gebruik makkelijke woorden. Praat liever over de jas dan over de winterjas of over de tas in plaats van de boodschappentas. Ook zogenaamde transparante woorden kunnen nuttig zijn: die zijn ongeveer hetzelfde in andere talen. Zo gebruik je bij leerlingen die ook Frans of Engels spreken liever een woord als 'fantastisch' of 'excellent' dan 'geweldig', omdat ze dat herkennen en dus zonder extra uitleg begrijpen.

Gebruik eenvoudige korte zinnen. Dus niet: 'Pak maar even je jas, die daar aan de kapstok hangt', maar wel: 'Pak je jas. Hij hangt daar aan de kapstok.'

Ondersteun

Ondersteun het taalaanbod met mimiek, gebaren, handelingen en materialen: wijs dingen aan, laat plaatjes zien, doe iets voor.

Nadruk

Leg extra nadruk op woorden die belangrijk zijn. Bijvoorbeeld: 'Wil je melk of thee?'

Herhaal veel en **herformuleer**. Bijvoorbeeld: 'Wat ben je daar aan het tekenen? Jij tekent. Wat teken je? Hier, wat teken je?'

Benoem

Benoem wat er gebeurt. Wanneer je tijdens het uitschenken van een glas limonade zegt: 'Ik schenk een glas limonade in', dan leren leerlingen allerlei woorden door te zien wat er gebeurt. Als handelingen veel worden herhaald, is de kans groot dat leerlingen veel woorden spontaan oppikken. Voorbeelden van regelmatig terugkerende handelingen zijn: je jas aantrekken, je boek pakken, je spullen opbergen.

2 Interactie

Topicalisatie

Zet het belangrijkste van een zin apart. Dat kan aan het begin of aan het eind van de zin staan. Bijvoorbeeld: '*Chocolade*, vind je chocolade lekker?' of: 'Waar hangt hij, je *jas*?'

Begripscontrole

Controleer of de leerling het goed begrepen heeft. Dat kun je soms zien aan een reactie, bijvoorbeeld als een leerling kijkt naar iets wat je net genoemd hebt. Door te herhalen wat een leerling zegt of door verder te vragen, kom je erachter of je de leerling begrepen hebt. Ook [receptieve vragen](#) geven inzicht in wat er wel en niet is opgepikt.

Vragen

Stel verschillende soorten vragen. Open vragen als: 'Wat wil je doen?' kunnen erg moeilijk zijn. Begin met meer gesloten vragen: 'Wil je iets leuks doen?', 'Is voetballen leuk of niet leuk?', 'Is dit een bal?'

Tijd en interesse

Geef leerlingen de tijd om te reageren en volg de interesses van de leerling. Bepaal niet altijd zelf het gespreksonderwerp. Je merkt bijvoorbeeld dat een leerling een boek of iets anders bij zich heeft, waar hij of zij erg geïnteresseerd in is. Vraag dan of de leerling het wil laten zien en er iets over kan vertellen.

Feedback

Als een leerling iets niet goed zegt, herhaal dan de uiting in verbeterde vorm. Bijvoorbeeld: 'Ik tas.' 'Ja, jij pakt je tas.' Door feedback te geven laat je merken dat je naar de leerling luistert. Dat motiveert om meer te praten. Herhaal dus wat de leerling zegt, reageer met 'Mmm', 'Ja', 'O' ... Spreek ook waardering uit voor wat er gezegd wordt. Zeg niet alleen 'Goed zo!', maar benoem ook wat er goed is. Bijvoorbeeld als je vraagt of het mooi weer is vandaag en het antwoord is: 'Zon', dan kun je zeggen: 'Heel goed, de zon schijnt. Dat heb je goed gezien.'

TOT SLOT: IDEEËN VOOR IN DE LES

Als docent kun je natuurlijk altijd wat extra inspiratie gebruiken. Hieronder staan wat ideeën voor in de les. Veel succes!

- Stal een aantal voorwerpen uit op een tafel. Leg er een dekentje over en neem stiekem een voorwerp weg. Kunnen de leerlingen zien welk voorwerp ontbreekt? Hoe heet dat voorwerp? Wat weten ze erover, wat kun je ermee doen, bijvoorbeeld? Dit spel kun je ook spelen met kledingstukken: stuur een leerling naar de gang en laat hem of haar iets uitdoen of juist aandoen (zorg dat er wat spullen op de gang liggen). De leerling komt weer binnen. Kunnen de anderen zien wat er weg is of er juist bij is gekomen?
- Geef een leerling die de ogen dicht heeft een voorwerp in handen. Kan hij of zij het voorwerp benoemen en/of omschrijven? Wat kun je met het voorwerp doen? Welke kleur heeft het?
- Teken een woordspin op het bord maar laat het woord in het midden weg. Kunnen de leerlingen raden om welk woord het gaat? Bijvoorbeeld: de wang, het oog, de neus, de kin, het voorhoofd (het gezicht).
- Je maakt sets van twee kaarten die bij elkaar horen en deelt ze uit. De leerlingen gaan op zoek naar de leerling met de bijbehorende kaart. Bijvoorbeeld: tegenstellingen (warm/koud, groot/klein), vraag en antwoord (Hoe gaat het?/Het gaat goed, Hoe oud ben jij?/Ik ben zestien jaar, veertien/14, zeven/7).
- Iedere leerling krijgt een sticker op de rug met daarop een woord. Door alleen ja-nee vragen te stellen moet hij of zij erachter komen wat er op de sticker staat. Bijvoorbeeld: stickers met diersoorten, vervoersmiddelen, kledingstukken, personages uit een verhaal.
- Maak rijtjes met woorden. Dit kan op kaartjes of op het bord. De woorden horen bij elkaar, behalve één. Aan de leerlingen de vraag uit te zoeken welk woord er niet bij hoort. Voorbeelden van dingen die bij elkaar horen: dingen die je kunt eten, dieren, dieren die kunnen vliegen, dingen die je op school ziet, lichaamsdelen.
- Maak kaartjes met op de ene kant een vraag en op de andere kant een antwoord. De docent begint en stelt de vraag op het kaartje. De leerling met het antwoord draait zijn of haar kaartje om en leest de vraag die daarop staat. De leerling met het antwoord op die vraag draait zijn of haar kaartje om, enzovoort. Het laatste antwoord staat weer op het kaartje van de docent. Het aantal kaartjes moet minstens gelijk zijn aan het aantal leerlingen in een klas. Het mogen er natuurlijk ook meer zijn. De eerste keer gaat deze werkvorm nog niet zo snel, maar een tweede keer kan de docent tijd klokken en de klas aansporen tot een snelle tijd. Voorbeelden van vragen en antwoorden: Waar woon jij? / Ik woon in Vilvoorde; Zijn zus .... Luna / heet; plaatje / woord.
- Verdeel de klas in teams. Geef elke groep strookjes papier met daarop lidwoorden, werkwoorden, persoonlijke voornaamwoorden en zelfstandige naamwoorden. De leerlingen krijgen een bepaalde tijd (bijvoorbeeld 5 minuten) om zoveel mogelijk zinnen te maken. De groep met de meeste correcte zinnen wint.

- De leerlingen worden verdeeld in teams. Elk team krijgen een set kaarten. Op iedere kaart staat iets dat zich goed in een illustratie laat vangen. De eerste leerling krijgt een kaart en tekent het daarop genoemde woord. De andere leden van het team raden wat de leerling tekent. Is het woord geraden dan neemt de tweede leerling een kaart van het stapeltje en gaat tekenen. De groep die de meeste woorden heeft geraden binnen een bepaalde tijd is de winnaar.
- Elke leerling krijgt drie kaarten met de letters A, B of C. Aan het begin van het spel wordt een leerling gekozen. Deze leerling komt voor de klas op een stoel te zitten. De rest van de leerlingen gaat staan. De docent stelt een vraag met drie meerkeuze-antwoorden (A, B of C). De leerlingen in de klas hebben nu tien seconden de tijd om het juiste kaartje omhoog te steken. Dit doen ze met de lege kant naar voren zodat de leerling voor de klas niets kan zien. Nu geeft de leerling voor de klas het antwoord. Heeft de leerling voor de klas het juiste antwoord gegeven dan blijft hij of zij zitten. De leerlingen draaien hun kaartje nu om. Wie het antwoord fout heeft gaat zitten. Wie het goed heeft gaat door naar de volgende ronde. Dit gaat door totdat alle leerlingen zijn weggespeeld. Als de leerling voor in de klas het fout heeft, dan valt hij of zij af en komt er een nieuwe leerling uit de overgebleven staande leerlingen voor de klas zitten. Nadat een nieuwe leerling voor de klas is gaan zitten, mag iedereen weer meedoen.
- Schrijf een aantal klanken op post-its en deel ze uit. De leerlingen plakken de post-it op hun kleding zodat je ze goed kunt zien. Lees een tekst voor. Wanneer een leerling de klank hoort van de post-it, moet hij of zij een hand opsteken. Je kunt dit spel ook spelen met woorden in plaats van klanken.
- Deel post-its uit met daarop een woord. De leerlingen plakken hun post-its zichtbaar op hun kleding. Je leest een verhaal voor. Wanneer je bij een woord aankomt dat op een van de post-its staat, ben je stil. Het is nu aan de leerling om dat woord te zeggen. Te moeilijk? Dan kun je de juiste leerling ook aanwijzen. Uiteraard mag er geen ambiguïteit zijn over het in te vullen woord: er mag maar één mogelijkheid zijn.
- Een balletje kan gebruikt worden om bij toerbeurt te werken: het balletje wordt gegooid en degene die vangt moet iets doen. Zeker als je niet het rijtje afgaat en de leerlingen dus niet weten wanneer ze aan de beurt zijn blijven ze alert. Spreek van te voren wel duidelijke regels af, zodat het gooien niet uit de hand loopt.
- Het timen van een opdracht is niet alleen nuttig vanuit het oogpunt van timemanagement, maar zorgt ook voor een leuke spanning. Je kunt natuurlijk een timer zetten op je telefoon, maar een kookwekker die luid tikt voegt iets extra's toe.
- In het boek staat een aantal opdrachten waarbij je een dobbelsteen gebruikt. Maar de mogelijkheden zijn eindeloos. Je kunt het aantal ogen met allerlei opdrachten laten corresponderen.

Op de website van *Plein 16* vind je twee bordspellen: *Uit eten* en *Hallo*. Daarnaast kun je ook klassieke spellen gebruiken in de klas, zoals kwartetten, memory, ganzenbord, mens-erger-je-niet, slagschip, Bingo, etc. Door samen te spelen oefenen de leerlingen naast tellen ook uitdrukkingen en taalhandelingen, zoals:

- Mag ik ... (de dobbelsteen, het kaartje, etc.)
  - Alsjeblieft.
  - Dank je wel.
  - Ik ben aan de beurt. Jij bent aan de beurt. Hij/Zij is aan de beurt.
  - Mag ik van jou ...
  - Je mag nog een keer gooien.
  - Ik heb gewonnen.
  - Zij hebben verloren.
-
- Ga in een kring zitten. Kies een thema, bijvoorbeeld eten en drinken. Laat een leerling een woord bedenken dat hij of zij in het oor fluistert van de leerling links van hem of haar. Die doet hetzelfde, etc. Tot het woord de klas rond is. Is het nog steeds dat woord, of is het veranderd? Je kunt ook (korte) zinnen gebruiken.
  - Laat de leerlingen hun ogen sluiten. Je begint en zegt 'één'. Hierna mag iemand anders 'twee' zeggen, dan weer iemand 'drie', etc. Je mag maar één cijfer per keer zeggen en je mag niet een rijtje afgaan (zodat dat je steeds weet wie er aan de beurt is). Maar je mag zo vaak meetellen als je wilt. Als een cijfer op hetzelfde moment door meer dan één persoon wordt gezegd, moet je weer opnieuw beginnen. Probeer op deze manier tot 10 te tellen. Deze oefening is zeer geschikt als tussendoortje, indien de concentratie bij de groep wat weg is.

BRONNEN

- *How Languages are Learned*, P.M. Lightbown en N. Spada, Oxford University Press, 2011.
- *Met woorden in de weer. Praktijkboek voor het basisonderwijs*, D. van den Nulft en M. Verhallen, Epo, 2009.
- *Richtingwijzer. Differentiëren op een NTC-school*, NOB, 2012.
- *De taalontwikkeling van het kind*, A. Schaerlaekens, Noordhoff Uitgevers, 2008.
- *Vanzelfsprekend. Van theorie naar praktijk. Nederlands voor anderstaligen*, R. Devos, H. Van Loo en E. Versyck, Acco, 2018.
- Engh, D. (2013). *Why use music in English language learning? A survey of the literature. Psychology*, 117–119.
- *Goed gezegd. Uitspraak voor anderstaligen*, P. Schoenaersts, C. van Veen, Hinke van Kampen, Vita Olijhoek, Ruud Stumpel, Boom uitgevers Amsterdam, 2018
- *Hotel Hallo*, K. Koelewijn, Boom uitgevers Amsterdam, 2014
- *Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters*, F. Mulder, Y. Timman, S. Verhalen, ITTA-Instituut voor Taalonderzoek en Taalbeleid Anderstaligen, 2009
- *Thematische woordenschat voor anderstaligen Nederlands*, P. Schoenaerts, Intertaal, 2010
- *Anders nog iets?*, J. de Vries, H. van Loo, Boom uitgevers Amsterdam, 2004
- *Taalraps*, L. Adèr, M. Verboog, Boom uitgevers Amsterdam, 2016